

เลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกในเวชปฏิบัติ

นายแพทย์สุรชัย เดชอาคม

ในเวชปฏิบัติทั่วไปเมื่อพบผู้ป่วยที่มีปัญหาเลือดออกทางช่องคลอด แพทย์ผู้ดูแลต้องประเมินว่าเลือดที่ออกนั้นปกติ (ประจำเดือนปกติ) หรือผิดปกติ โดยสามารถเทียบกับประวัติประจำเดือนย้อนหลังของผู้ป่วย หากพบว่าเลือดที่ออกทางช่องคลอดไม่ใช่ลักษณะประจำเดือนที่ปกติ ควรทำการซักประวัติ ตรวจร่างกายและทำการสืบค้นเพิ่มเติม เพื่อหาสาเหตุและวางแผนการรักษาที่ถูกต้อง

ลักษณะของประจำเดือนปกติ ประกอบด้วย

- ๑) ระยะห่างระหว่างรอบเดือน (Interval) อยู่ในช่วงระหว่าง ๒๑ ถึง ๓๕ วัน
- ๒) จำนวนวันที่มีประจำเดือน (Duration) นานไม่เกิน ๗ วัน
- ๓) ปริมาณเลือดที่ออกในแต่ละวัน (Amount) ควรใกล้เคียงกับรอบประจำเดือนที่ปกติก่อนหน้านี้ รวมแล้วไม่เกิน ๘๐ มิลลิลิตรต่อรอบเดือน การประเมินปริมาณเลือดประจำเดือนที่ออกในทางปฏิบัติทั่วไปสามารถประเมินจากประวัติว่ามีลิ่มเลือดปน ใช้จำนวนผ้าอนามัยมากขึ้นหรือชุ่มชื้น มีอาการจากภาวะซีด เช่น หน้ามืด เวียนศีรษะ เหนื่อยง่าย อ่อนเพลีย หรือจากการตรวจร่างกายพบภาวะซีดที่ไม่อธิบายจากสาเหตุอื่น หากพบภาวะดังกล่าวแสดงว่ามีการประจำเดือนออกมากผิดปกติ

เลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก (Abnormal uterine bleeding, AUB)

เนื่องจากคำศัพท์ในอดีตที่ใช้อธิบายลักษณะของประจำเดือนที่ผิดปกติ เช่น menorrhagia, metrorrhagia ก่อให้เกิดความสับสนในการนำไปใช้ในเวชปฏิบัติ รวมถึงลักษณะเลือดที่ออกผิดปกติแบบเดียวกันอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุทำให้ไม่สามารถนำไปใช้เป็นมาตรฐานในการทำวิจัยได้ ทาง Federation International of Gynecology and Obstetrics (FIGO) จึงได้จัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อจัดแบ่งสาเหตุของเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกให้เป็นมาตรฐานแบบเดียวกัน เรียกว่า PALM-COEIN classification และแนะนำให้ยกเลิกศัพท์ที่ก่อให้เกิดความสับสน เช่น menorrhagia, metrorrhagia และ dysfunctional uterine bleeding

เมื่อประเมินแล้วพบว่าผู้ป่วยมีปัญหาเลือดออกผิดปกติทางช่องคลอด แพทย์ผู้ดูแลต้องซักประวัติ ตรวจร่างกายทั่วไป รวมถึงตรวจภายในเพื่อหาสาเหตุของเลือดที่ออกกว่ามาจากอวัยวะสืบพันธุ์ส่วนล่าง (Lower genital tract) เช่น ปากช่องคลอด ในช่องคลอดหรือปากมดลูก หรืออวัยวะสืบพันธุ์ส่วนบน (Upper genital tract) เช่น เลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก (Abnormal uterine bleeding, AUB) ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

เลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกเรื้อรัง (Chronic AUB) หมายถึง การที่มีประจำเดือนออกผิดปกติในด้านปริมาณเลือดที่ออก จำนวนวันที่มีประจำเดือน หรือความสม่ำเสมอของประจำเดือนผิดปกติในช่วงเวลา ๖ เดือนที่ผ่านมา

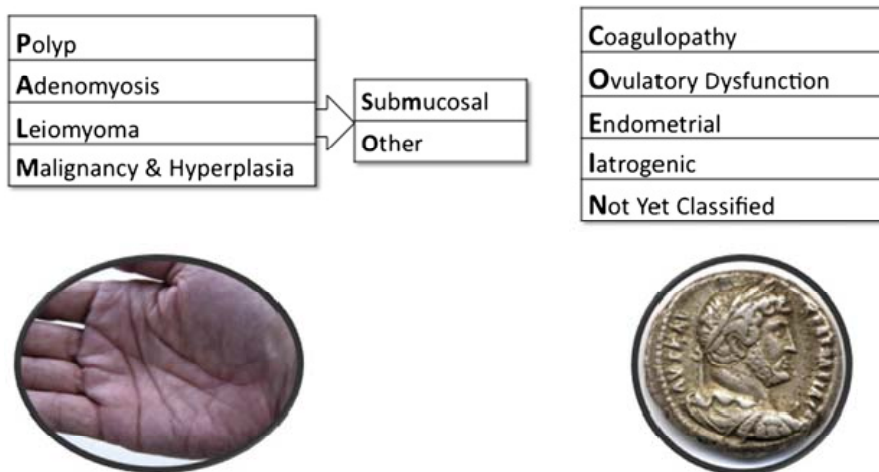
เลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกชนิดเฉียบพลัน (Acute AUB) หมายถึง การที่มีเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกในปริมาณมากจนอาจส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยได้ อาจเกิดร่วมกับ chronic AUB ได้

เลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกระหว่างรอบประจำเดือน (Intermenstrual bleeding, IMB) หมายถึง การที่มีเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกในระหว่างรอบประจำเดือนที่ปกติ

PALM-COEIN classification

สาเหตุของเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกในวัยเจริญพันธุ์ที่ไม่ตั้งครรภ์ สามารถแบ่งได้ ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มตัวย่อ PALM (Polyp, Adenomyosis, Leiomyoma, Malignancy and Hyperplasia) เป็นกลุ่มสาเหตุที่มีพยาธิสภาพที่มดลูกซึ่งได้จากการตรวจร่างกาย การตรวจคลื่นเสียงความถี่สูง การตรวจทางรังสีวิทยา รวมถึงการตรวจทางพยาธิวิทยา
๒. กลุ่มตัวย่อ COEIN (Coagulopathy, Ovulatory dysfunction, Endometrial, Iatrogenic and Not yet classified) เป็นกลุ่มสาเหตุที่ไม่มีพยาธิสภาพที่มดลูก สามารถหาสาเหตุได้จากการซักประวัติเกี่ยวกับภาวะเลือดออกง่าย การใช้ยาต้านการแข็งตัวของเลือด ยาที่มีผลรบกวนการตกไข่ หรือกลุ่มยาฮอร์โมน การตรวจทางห้องปฏิบัติการเพิ่มเติม เช่น Thyroid function, prolactin, serum androgens

ที่มา : Munro. FIGO classification system for causes of AUB. Fertil Steril ๒๐๑๑.

แนวทางการหาสาเหตุเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกในหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ไม่ตั้งครรภ์

ผู้ป่วยที่มีปัญหาประจำเดือนผิดปกติในช่วง ๖ เดือนที่ผ่านมา (Chronic AUB) หรือมีปัญหาเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกเฉียบพลัน (Acute AUB) แพทย์ผู้ดูแลควรซักประวัติประจำเดือนให้ละเอียด ประวัติที่บ่งถึงการไม่ตกไข่ ประวัติโรคประจำตัวโดยเฉพาะประวัติที่บ่งถึงภาวะเลือดออกง่าย (ตารางที่๑) การใช้ฮอร์โมน ยาที่ใช้ประจำ ตรวจร่างกายอย่างละเอียด รวมถึงเลือกตรวจทางห้องปฏิบัติการที่จำเป็นตามข้อมูลจากประวัติและการตรวจร่างกาย เพื่อพิจารณาแยกโรคกลุ่มที่ไม่มีพยาธิสภาพที่มดลูกก่อน หากไม่พบสาเหตุ ควรตรวจคลื่นเสียงความถี่สูงเพื่อหาความผิดปกติในโพรงมดลูก เช่น submucous leiomyoma หรือ endometrial polyp หากไม่พบพยาธิสภาพชัดเจนพิจารณาตรวจ saline infusion sonography (SIS) เพิ่มเติมสามารถช่วยให้เห็นพยาธิสภาพในโพรงมดลูกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น หากผู้ป่วยมีประวัติเสี่ยงต่อการเกิดเยื่อบุโพรงมดลูกหนาตัวผิดปกติหรือมะเร็งเยื่อบุโพรงมดลูก เช่น อ้วน มีสิ่ว ขนดก ผิวมัน ซึ่งบ่งถึงภาวะไข่ไม่ตกเรื้อรัง ควรพิจารณาทำ endometrial biopsy เพื่อนำชิ้นเนื้อในโพรงมดลูกตรวจทางพยาธิวิทยาพร้อมด้วย

ในผู้ป่วยหนึ่งรายอาจมีสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกได้มากกว่าหนึ่งสาเหตุ ดังนั้นในการสรุปสาเหตุของภาวะเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกควรบันทึกตามตัวอย่างดังนี้

- สาเหตุจาก endometrial polyp : $P_{A_0L_0}M_0 - C_{O_0}E_{J_0}N_0$
- สาเหตุจาก submucous leiomyoma : $P_{A_0L_{(SM)}}M_0 - C_{O_0}E_{J_0}N_0$
- สาเหตุจากภาวะไข่ไม่ตกเรื้อรัง : $P_{A_0L_0}M_0 - C_{O_0}E_{J_0}N_0$
- สาเหตุจาก adenomyosis ร่วมกับ endometrial hyperplasia : $P_{A_0L_0}M_0 - C_{O_0}E_{J_0}N_0$
- สาเหตุจากภาวะไข่ไม่ตกเรื้อรัง แต่พบ subserous leiomyoma ร่วมด้วย : $P_{A_0L_{(O)}}M_0 - C_{O_0}E_{J_0}N_0$

ตารางที่ ๑ ประวัติที่บ่งชี้ภาวะโรคเลือดออกง่ายผิดปกติ (systemic disorders of hemostasis)

ปริมาณประจำเดือนออกมากตั้งแต่เริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก (menarche)
ประวัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้
ภาวะตกเลือดหลังคลอด
ผ่าตัดแล้วเลือดหยุดยาก
ถอนฟันแล้วเลือดหยุดยาก
อาการต่อไปนี้อย่างน้อย ๒ ใน ๓ ข้อ
จุดจ้ำเลือดออก ๑-๒ ครั้งต่อเดือน
เลือดกำเดาไหล ๑-๒ ครั้งต่อเดือน
เลือดออกตามไรฟันบ่อย
ประวัติครอบครัวมีโรคเลือดออกง่ายผิดปกติ

เอกสารอ้างอิง

๑. Munro MG, Critchley HO, Broder MS, Fraser IS, FIGO Working Group on Menstrual Disorders. FIGO classification system (PALM-COEIN) for causes of abnormal uterine bleeding in nongravid women of reproductive age. Int J Gynaecol Obstet ๒๐๑๑;๑๑๓:๓-๑๓
๒. Munro MG, Critchley HO, Broder MS, Fraser IS, The FIGO classification of causes of abnormal uterine bleeding in the reproductive years. Fertil Steril ๒๐๑๑;๙๕:๒๒๐๔-๘
๓. Kouides PA, Conard J, Peyvandi F, Lukes A, Kadir R. Hemostasis and menstruation: appropriate investigation for underlying disorders of hemostasis in women with excessive menstrual bleeding. Fertil Steril ๒๐๐๕;๘๔:๑๓๔๕-๕๑
๔. Wamsteker K, Emanuel MH, de Kruif JH. Transcervical hysteroscopic resection of submucous fibroids for abnormal uterine bleeding: results regarding the degree of intramural extension. Obstet Gynecol ๑๙๙๓;๘๒:๓๓๖-๔๐